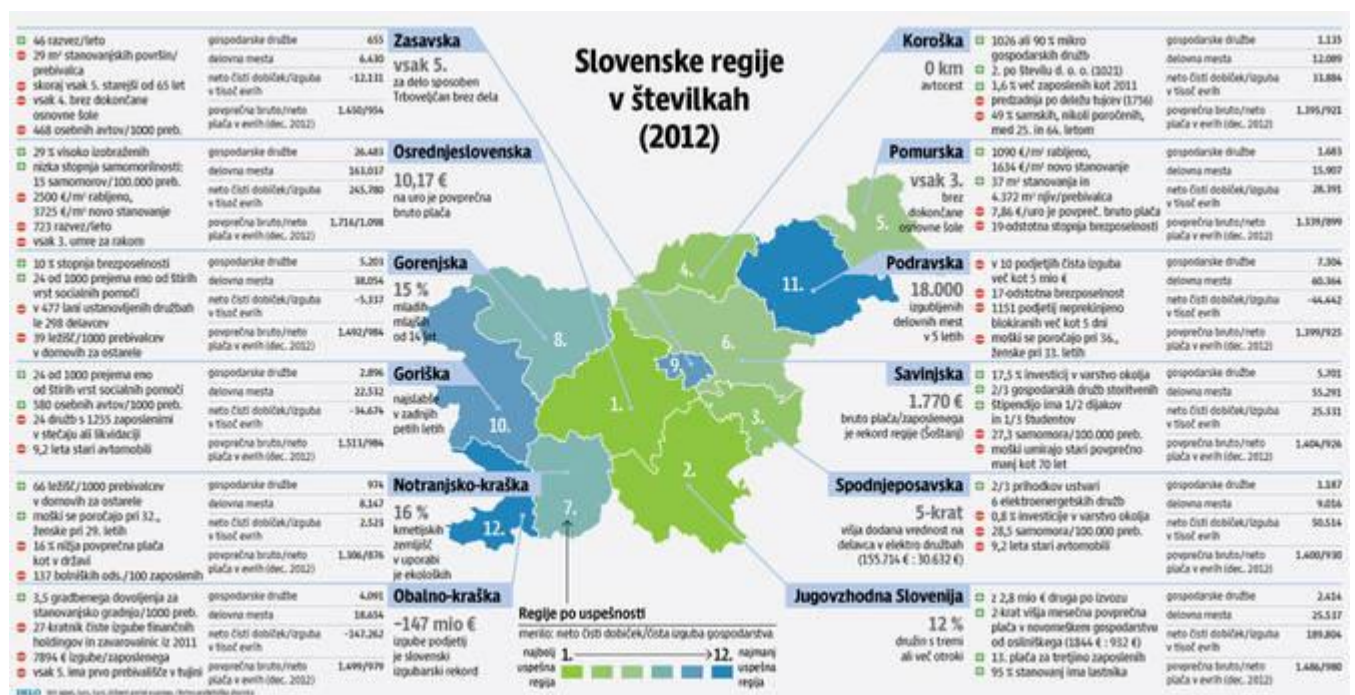

Regionalna slika Slovenije: en center in enajst spalnih naselij

Osrednjeslovenska regija ekonomsko odtehta enajst drugih: njive Pomurja so socialni korektiv, izobrazbeni profili pa pretnja »centru«.

Polona Malovrh, Trbovlje
pon, 10.06.2013, 06:00

Slovenske regije v številkah (2012) Foto: Delo

Vid Žibera: »V Muri so ljudje vrsto let delali ena in ista opravila in verjeli, da bo trajalo večno. Danes ne sprejmejo drugačnega dela (izučil sem se za kovača, zato mora država umetno ustvariti zaposlitev zame - kovača) in se niso pripravljene voziti na delo dve vasi naprej. Veliko je v mentaliteti regije in delovanju lokalne politike.«

Ivan Eržen: »Slab življenjski slog je običajno dražji od zdravega. Kadilec, ki pokadi zavojček cigaret dnevno, zapravi dve minimalni plači letno!«

Nada Stropnik: »V Pomurju gre pogosto za stare hiše z zelo nizkim stanovanjskim standardom. Ljudje si finančno ne morejo privoščiti, da bi se izselili iz njih.«

Osrednja Slovenija je ekonomsko najbolj uspešna regija: šteje skoraj polovico vseh gospodarskih družb, skoraj pol vseh delovnih mest, ustvari polovico prihodka in največ dobička, tu so najvišje plače - a tudi najdražja stanovanja, največ ločitev (in porok) ter najvišja umrljivost za rakom. Sama ekonomsko odtehta domala toliko kot enajst drugih regij skupaj, kar je očiten dokaz neuravnoveženega regionalnega razvoja.

V »centru« ima sedež 44 % vseh ali 26.500 gospodarskih družb, v njih dela 163.000 ljudi ali 37 % vseh, lani so ustvarile 37 milijard evrov ali 47 % vseh prihodkov in povprečne bruto plače na mesec so bile za 355 € višje od plač v Pomurju. Ali torej višji življenjski standard, ki ga omogoča višja plača, ob višjih stroških nujno zagotavlja tudi boljše življenje?

In obratno: ali je življenje v regijah s kritično visoko stopnjo brezposelnosti, z nadpovprečno staro, podpovprečno izobraženo, slabše plačano populacijo, z malo investicij, zanemarljivo stanovanjsko gradnjo, najnižjim BDP, največ socialnimi pomočmi, zasvojenimi in slabo zdravstveno sliko, pa tudi z najmanj ločitvami, manj bolniškimi odsotnostmi, manj ali nič avtocestami, manj avtomobili, poceni stanovanji nujno slabše? Takšna sta Zasavje in Pomurje, ki niti skupaj ne ustvarita toliko BDP na prebivalca kot Osrednja Slovenija.

Vid Žiberna z Inštituta RS za socialno varstvo je prepričan, da Slovenija potrebuje radikalno drugačen razvojni model od tega, ki sta ga doslej ponujali leva in desna opcija in je pretežno sledil idejam Jožeta Mencingerja. Za regije, kot je Pomurje, bi bila po njegovem učinkovita fiskalna avtonomija. V slabostih Pomurja, ki še zmeraj velja za sinonim nerazvitosti in neuravnoveženega regionalnega razvoja, vidi kopico prednosti pred Ljubljano. In obratno: v prednostih »centra« - visoki stopnji visoko izobraženih - prepozna tudi slabosti. Začaran krog regij so investicije. Vsem, pravi Žiberna, je skupna odsotnost investicij: »Državnih, centralno-planskih, nas je lahko ob toliko negativnih izkušnjah iz preteklosti strah (Cimos, Peko, gradbeništvo). Tujih investicij pa se sistematično izogibamo.«

Da so razlike med regijami in znotraj njih »zagotovo, ne pa izključno« odraz slabših ekonomskih razmer, meni tudi profesor medicinske fakultete v Mariboru **Ivan Eržen**: »Za dolgoročno zmanjšanje neenakosti bo pomembno pospešeno razvijati gospodarstvo tudi v nerazvitih okoljih. Vendar to ne bo dovolj.« Kjerkoli že živijo, ljudje po njegovem potrebujejo predvsem »okolščine, ki spodbujajo zdravje«.

Zdravo gospodarstvo pomeni temelj državne blaginje

Lanski pretresi v slovenskem gospodarstvu so kljub 332 milijonom evrov plusa (trikrat manj kot v 2011) dodobra premešali lestvico uspešnosti regij in skupaj z demografskimi, socialnimi, izobrazbenimi, zdravstvenimi in okoljskimi kazalniki teze o (ne)uravnoveženem regionalnem razvoju dodatno postavili na glavo.

Čeprav je Osrednjeslovenska regija lani prepolovila predlanski dobiček, ostaja najbolj razvita. Sledi ji Jugovzhodna regija, ki razbija klišeje o »zaostalem jugu«; tja so jo zaradi podpovprečnega BDP prištevali še leta 2009. Adut Spodnjeposavske regije je elektroenergetika; z njeno pomočjo se je z 8. zavihtela na tretje mesto. Pomurcem je uspel preboj z 9. na peto mesto - tudi zaradi poslabšanja rezultatov drugih regij.

Najbolj neprijetno presenečenje 2012 je Obalno-kraška regija, ki jo je rekordnih 147 milijonov € izgube s 7. mesta odplaknilo na zadnjega. Še v 2009 je presegala celo evropsko povprečje BDP. Na predzadnje mesto je s tretjega padlo Podravje. Zasavci že četrto leto ostajajo na repu regij s porazno ekonomsko sliko. Zadnji po rezultatih imajo (na rovaš energetike) šeste najvišje plače. Gorenjci kljub eni najnižjih stopenj brezposelnosti ostajajo med izgubarji, spodbudna pa je njihova demografska slika.

Najbolj uravnoveženo, brez velikih odstopanj, padcev in vzponov, teče življenje v »povprečnih sredinah« Koroške, Notranjske in Savinjske regije.

Duh regije je tudi v njeni mentaliteti

Osrednja Slovenija in Pomurje sta regijski skrajnosti: v »centru« živeti je najdražje, a tu se tudi največ zasluži. V Pomurju so dohodki nižji, a so storitve in izdelki cenejši. Velike površine za bivanje v Pomurju - 37 m² na prebivalca - po Nadi Stropnik, strokovno-raziskovalni svetnici na Inštitutu za ekonomska raziskovanja v Ljubljani, ne pomenijo nujno razkošja: »Pogosto gre za stare hiše z zelo nizkim stanovanjskim standardom. Ljudje si finančno ne morejo privoščiti, da bi se izselili iz njih.«

O dva do trikrat višji ceni kvadratnega metra stanovanja v Osrednji regiji od Pomurja Vid Žiberna pravi: »Gre za posledico odsotnosti trga in izrazito negativnih vplivov vmešavanja države (politike) v trg stanovanj. Sistematično je izrivala konkurenco in ohranjala visoke cene kvadratnega metra, kar je ohranjalo pri življenju mednarodno nekonkurenčne gradbince, državljanom pa višalo cene in nižalo blaginjo.«

Prednost velikega dela Pomurcev - na enega pride kar 4372 m² njiv - pred življenjem v blokovskih naseljih v »centru« vidi Žiberna v vrtovih, ki so lahko »pri nizkih dohodkih močan socialni korektiv.« Spomnite se, kdo je pred dvema letoma stavkal, pravi. »Tisti iz blokov.«

Manj (visoko) izobraženih v določenih slovenskih regijah, na primer v Zasavju, po Žiberni ne predstavlja tako velikega problema kot izobrazbeni profili in praktično znanje: »V Ljubljani narašča število (visoko) izobraženih ljudi, ki imajo poklicne profile, za katere na trgu dela ni povpraševanja (družboslovci, gimnazijci). Šolski sistem se temu ne prilagaja in šolstvo ostaja zatočišče kadrov in ideološki aparat, odsotnost spremembe šolske politike lahko tudi osrednjo regijo (ob dodatnem odlivu perspektivnih kadrov v tujino) pahne v slabšo pozicijo.«

Zdrav človek, zdrava regija

»Ne gre le za denar, ki ga človek dobi na račun. Socialno ekonomski položaj je v prvi vrsti povezan z izobrazbo. Bolj izobraženi imajo boljši dostop do informacij - tudi do tistih, kako ohraniti in povrniti zdravje. Zato so bolj motivirani za zdrav način bivanja. Običajno pa tudi zaslužijo več in si zato lažje privoščijo investiranje v zdravje,« meni Ivan Eržen. Slabše izobraženi - največ jih je v Pomurju in Zasavju - se vrtijo v začaranem krogu. Tu, meni Eržen, bi morala vlogo motivatorja prevzeti skupnost.